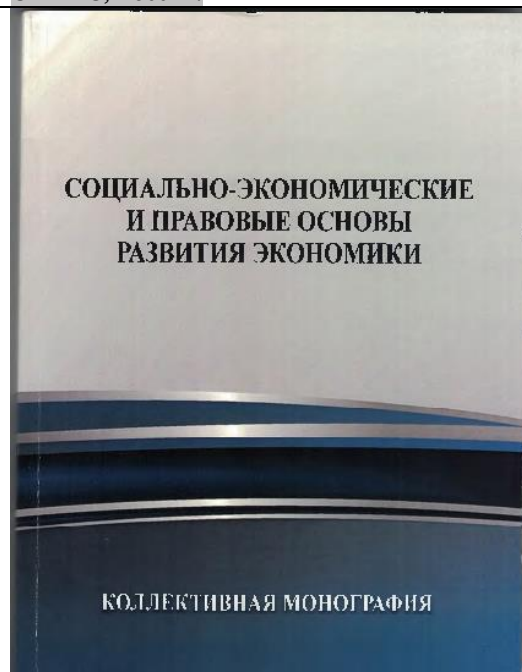

Севдалина Димитров, Венелин Терзиев. Основа стратегических решений управления ресурсами безопасности и обороны, Коллективная монография, 2015,, ISBN 978-5-906781-40-6, Уфа, МЦИИ ОМЕГА САЙНС, Россия.

Структурата на въоръжените сили и българската армия на всеки етап от нейното развитие- от Освобождението до наши дни, се обуславя от множество фактори: географски, икономически, политически, демографски, сред които се откроява военно-икономическият потенциал на страната ни, от който те са в най-тясна зависимост. Детерминантите на този потенциал са ресурсите, политическите и бюджетните ограничения, които в една или в друга степен са призвани да осигурят военните потребности.

В условията на динамични промени в средата за сигурност, повлияна от глобализиращите процеси, промените в геополитиката и геостатуктовото, непредсказуемостта на рисковете и заплахите, и ефектите на световната финансово-икономическата криза, сигурността (националната и международната) и отбраната са поставени пред нови изпитания. Все по-често задаваният въпрос в публичното пространство е: Какви да бъдат националните отбранителни способности на страната, съвместими ли са със страните членки на НАТО, в достатъчна степен ли са боготопи, боеспособни и с необходимата логистична поддръжка, за да откликнат на предизвикателствата на така наречения „нов световен ред“ в точното време и на точното място?

Отговорите са нееднозначни. От една страна е гарантирането на националната сигурност и изпълнението на колективните ангажираности, произтичащи от членството на страната в евроатлантическите структури. От друга- е неизбежният, но известен конфликт между нарастващите потребности и затвърждаващият се ресурсен дефицит при изграждането на отбранителните способности на въоръжените сили на страната.

В теорията и практиката на тези отговори са посветени достойни за уважение разработки. Развитието, същността, взаимовръзките и насоките за усъвършенстване на Интегрираната система за управление на ресурсите за сигурност и отбрана намират място в статията на полковник Добромир Тотев и Бисерка Будинова „Интегрирана система за управление на ресурсите в Министерството на отбраната и Българската армия- от теория към практика“ (Военен журнал, бр.1, 2005г.). Пак там на програмния принцип при рационализирането на управленските решения и преодоляването на несъответствията между ресурси и потребности е посветена публикацията на Елена Тимева и подполковник доктор Венелин Георгиев „Предизвикателства пред новия цикъл на програмиране на отбранителните ресурси“. Теоретичните подходи, концепции и модели за планиране на отбраната и проблемите при функционирането на Системата за управление развитието на Въоръжените сили намират място в труда на доцент доктор Иван Вълков „Трансформация на отбранителните способности: планиране и програмно управление на ресурсите“ (Военна академия „Г.С.Раковски“, 2010г.). На разходите за отбрана са посветени научните изследвания на авторските колективи под ръководството на многоуважавания професор д-р Тилчо Иванов „Разходи за отбрана и икономическо развитие“ (Университетско издателство „Стопанство“, София, 2006г.), „Производствен модел и анализ на разходите за отбрана“ (Военно издателство, София, 2008г.). На възможностите за включване в инициативите за „интелигентна отбрана“ на НАТО и „обединяване и споделяне“ на ЕС са посветени научните статии на д-р Венелин Георгиев „Опит за мениджърски прочит на доклада за състоянието на отбраната и въоръжените сили на Република България за 2010г.“ (сп. „Проблеми на сигурността и реформи в сектора за сигурност“, бр.20, май 2012г.), „Регионалното и многонационално сътрудничество в развитието на отбранителните способности“ на Николай Милков, „Интелигентната отбрана“ на Илия Налбантов, НАТО и Концепцията за интелигентната отбрана на д-р Венелин Георгиев (сп. „Проблеми на сигурността и реформа в сектора за сигурност“, бр.19, март, 2012г.). Тези и други разработки в сектора за сигурност и отбрана са използвани като изходна база за написването на настоящия труд.

Проблемите в тази насока са колкото познати, толкова и предоставящи поле за нови изследвания и интерпретации, адекватни на новата среда за сигурност- динамична и ресурсно ограничена. Това, което днес се счита за ефективно, утре е остаряло и се нуждае от усъвършенстване, търсене на нови възможности и пътища за рационализиране на управленските решения относно начина на трансформиране на ресурсите за сигурност и отбрана в отбранителни способности за постигане на Целите на въоръжените сили, генериране на нови знания и модели за тяхната практическа реализация.

Актуалността на проблемите по управлението на ресурсите за отбрана в динамичната среда за сигурност, изследвани в настоящия труд, е детерминирана и синтезирана по следния начин:

- Формирането на средата за сигурност (национална и международна) е под въздействието на кризисните процеси в Близкия изток и Северна Африка; нестабилността в Афганистан и високата степен на заплахите; наличието на така наречените замразени конфликти в различни части по света; разпространението на оръжия за масово унищожаване; възобновяване на развитието на ядрено оръжие от отделни държави; отрицателните ефекти на глобализацията, чието проявление са

	финансовите, икономическите, хуманитарните и демографските проблеми; нарастващите рискове за информационната и енергийната сигурност; проявлението на асиметричните рискове и заплахи; тероризмът, който не подмина и страната ни, остава главна заплаха за международната сигурност; неблагоприятното въздействие върху регионалната стабилност на етническото противопоставяне, социално-икономическият статус, трансграничната организирана престъпност, трафикът на наркотици, хора и оръжие. ■ Все по-често в търсенето на баланс между ресурси и способности към отбраната и сигурността се подхожда като към икономическа дейност, която създава публично благо за сметка на данъчното облагане. Това прави обективна необходимостта планирането на способностите за изпълнението на ролята, мисиите и задачите на ВС да е съобразено с реалните ресурсни възможности на страната. Те са детерминирани от икономическия потенциал, темповете на икономическия растеж, номиналния брутен вътрешен продукт като база за акумулирането на бюджетните приходи и обслужването на държавните разходи, в т.ч. и на разходите за сигурност и отбрана. ■ Противоречието между нарастващите изисквания и ограничените ресурси е решимо посредством отговора на въпросите на „петте К“- „какво“, „колко“, „как“, „кога“, „кой“, обединени от контролния въпрос „защо“. Това са въпросите на управленската теория и практика. Става дума за мениджърския подход в отговор на въпроса: „От каква отбрана имаме нужда и каква можем да си позволим“¹⁷, за да се осигури „развитие на единен за всички задачи комплект Въоръжени сили, с единна система на командване и управление за мирно време и за време на кризи, със съответстващата на тези задачи организация, въоръжение и бойна подготовка, адекватно осигурени с необходимите финансови и материални ресурси“¹⁷. Проявлението на конкретизираните приоритети на военното ведомство е в необходимостта от въвеждането на управление, основано на изискванията за ефективност и прозрачност, адекватна отговорност към отбраната, подкрепата на международния мир, международната и националната сигурност, развитието на въоръжените сили с необходимата адаптивност към промените на средата за сигурност, рисковете и предизвикателствата, с грижа към хората в отбраната и ефективното сътрудничество и взаимодействие посредством включването на страната ни в инициативите за „интелигентната отбрана“. Тезата на настоящата разработка е на основата на изследванията и анализа на средата за сигурност и на военно-икономическия потенциал на страната да се разкрият проблемните области и посочат възможностите на ефективния мениджмънт на ресурсите за сигурност и отбрана посредством рационализирането на управленските решения при трансформацията на ресурсите в отбранителни способности, ориентирани към постигането на мисиите и целите на въоръжените сили на основата на икономичност, ефективност, ефикасност и прозрачност. Целта на изследванията в настоящата публикация е създаване и верификация на теория за икономично, ефективно и ефикасно трансформиране на ресурсите в отбранителни способности, която да служи като основа за практическата реализация на системата за ефективен мениджмънт в динамично променящата се среда за сигурност. Теорията на управлението на ресурсите за сигурност и отбрана според нас следва да отговаря на следните изисквания: да систематизира теоретичните разработки и добрите практики в областта на мениджмънта и да генерира нови знания за управлението на ресурсите за отбрана в променящата се среда за сигурност; да не допуска логически и формални противоречия в твърденията, принципите, подходите и моделите за управление на ресурсите за сигурност и отбрана; да е обоснована, доказуема, проверяема, достоверна, съществена и надеждна; да е в достатъчна степен общовалидна и да се използва за прогнозиране на ресурсите за сигурност и отбрана в среда на динамични промени и ресурсни ограничения; да може да се прилага за повишаване на ефективността и генериране на ползи от трансформацията на ресурсите в отбранителни способности при реализацията на конкурентното предимство за постигане на целите на Въоръжените сили. От тук и конкретизираните частни научно-изследователски задачи на научните търсения на авторите са: 1.Изследване на реализацията на взаимовръзката „ресурси-способности-ползи“ на основата на стратегическия подход при управлението на ресурсите за сигурност и отбрана. 2.Анализ по зависимостта „разходи-ефекти“ като основа на финансовото управление и контрол, базирани на програмно-целевия подход и създаване на модел за прогнозиране на ресурсите за сигурност и отбрана. 3.Изследване на възможностите на интегрираната логистика за постигането на необходимите оперативни способности на Въоръжените сили посредством хармонизирането на технологиите и техния жизнен цикъл в съответствие с тези на НАТО. 4.Изясняване на мястото и ролята на системата за управление на човешките ресурси като част от мениджмънта на ресурсите за сигурност и отбрана. Обект на изследването са финансовите, материалните, човешките и
--	---

	информационно-отчетните ресурси за сигурност и отбрана, необходими за създаването на отбранителните способности за постигането на Целите на Въоръжените сили. Предмет на изследването е планирането, програмирането, бюджетирането, отчитането, контролът, анализът и оценката на ефектите от трансформирането на ресурсите в отбранителни способности за постигане на конкурентното предимство на въоръжените сили при изпълнението на мисиите, целите и задачите в динамичната среда за сигурност. Работната хипотеза на изследването е: ▪ Управлението на ресурсите за отбрана и сигурност е процес на вземане на управленски решения за икономично, ефективно и ефикасно планиране, прогнозиране, разходване, отчитане, анализ и контрол на ресурсите в динамично променяща се среда за сигурност и ресурсен дефицит; ▪ Рационализирането на управленските решения е в пряка зависимост от хармоничното взаимодействие на елементите на Системата за развитие на въоръжените сили, чийто израз е моделът на трансформиране на ресурсите в отбранителни способности и генерирането на ползи, чието проявление е в постигането на Целите на въоръжените сили; ▪ Съвременната среда за сигурност и нейните основни характеристики- изключително трудната предсказуемост и предвидимост, утвърждават процеса на трансформация на въоръжените сили като най-адекватен отговор на необходимостта от непрекъсната адаптация и усъвършенстване на способностите, с които те разполагат. Постигането на националните интереси и поетите ангажменти като съюзник в НАТО и партньор в ЕС изискват нарастване на способностите на въоръжените сили, което обуславя необходимостта от прилагане на подходящ модел за прогнозиране на ограничените ресурси за отбрана и свеждане на рисковете и заплахите при тяхното управление до разумната увереност. Използваните научно-изследователски методи за решаването на поставените задачи при постигането на посочената цел, могат да се групират в две групи: ▪ теоретични методи: системният, икономическият и мениджърските подходи, програмно-целевият и интердисциплинарният подходи, теория на риска, теория на вероятностите, статистико-математическите методи (линеен анализ, регресионен, корелационен, разсейване, синергетичен и др.), инструментариумът на икономическия анализ по зависимостта „разходи-ефекти“, методите „НОРД“ и „360 градуса“, системен анализ и синтез, сравнение, конкретизация, обобщение, индукция и дедукция, моделиране с използване на Excel и MATLAB, аналогия и други известни на обществено-научното познание методи и средства; ▪ емпирични методи: наблюдение, измерване, експеримент, прогнозиране чрез метода на черната кутия, обработване на данни чрез математико-статистическите методи и методи на теорията на вероятностите и др. Като изходна база са използвани „Закон за отбраната и въоръжените сили“ (ЗОВС РБ), „Бяла книга за отбраната и ВС“, доктрини, концепции, „Стратегическа концепция за отбраната и сигурността на държавите членки на Организацията на Североатлантическия договор“, „Европейска стратегия за сигурност“, „Стратегия за национална сигурност на Република България“, „План за развитие на ВС“, правилници и стандарти по оперативната съвместимост, доклади и брифинги от методически съборове, заповеди и други нормативни актове, имащи отношение към изследванията в труда. Използвани са идеите на съвременните теоретици на управленската и икономическата наука, представени в научни и публицистични издания, книги, статии и на водещите специалисти в практиката на управлението на ресурси. Съобразно конкретиката, точността и достоверността, в изложението в някои случаи се ползват дословно текстове от тези източници. В подкрепа на изследванията и анализите са и натрупаните знания и личен опит. Създадената и верифицирана теория по мениджмънт на ресурсите в динамично променящата се среда за сигурност може да намери приложение при: ▪ целеполагането, планирането, програмирането, бюджетирането, анализа и контрола на ресурсите за сигурност и отбрана; ▪ разработване, утвърждаване и актуализиране на ведомствени нормативни актове, отнасящи се до рационализиране на управленските решения; ▪ изграждането на достатъчно пълни и реални модели за прогнозиране и трансформиране на ресурсите за отбрана и сигурност в отбранителни способности за постигане на Целите на въоръжените сили; ▪ анализ на разходите за отбрана на основата на модела по зависимостта „разходи-ефекти“; ▪ рационализиране на управленските решения на основата на стратегическия подход за управление на ресурсите за сигурност и отбрана; ▪ изграждане и усъвършенстване на модела за профил на компетентностите и компетенциите за регулираната професия „офицер“ за трите нива на управление- стратегическо, оперативно, тактическо. Резултатите от изследването са апробирани и заложили в учебните
--	---

	планове и учебните програми за обучение в професионално направление „Военно дело“ по специалностите от регулираната професия „офицер за тактическо ниво на управление“ и на специалистите с висше образование по акредитираните в НВУ „Васил Левски“ специалности в ОКС „бакалавър“, „магистър“, ОНС „доктор“. Настоящата публикация представя и анализира научните търсения в отговор на въпроса „Каква е цената на общественото благо сигурност и отбрана?!! В динамично променящата се среда за сигурност и нарастващата непредсказуемост на рисковете и заплахите, реалната сигурност (национална и международна), като цели на въоръжените сили, е безспорната цена на това благо. В пазарни условия, с изразени негативни ефекти от прехода и от световната финансово-икономическа криза, все по-често задаваният въпрос от данъкоплатците е „колко?“ В отговор на този въпрос „новата“ армия, която изграждаме, изисква създаването на ефективни, модулни, всестранно осигурени структури, способни да гарантират основното предназначение на страната, съобразени с ресурсния дефицит. Това логически извежда ресурсното управление за сигурност и отбрана като основа на управленските решенията за постигане на отбранителните способности на въоръжените сили съобразно приоритетите на отбранителната политика на страната. От тук и ключовите думи са приоритизация, икономично, ефективно, ефикасно трансформиране на крайно ограничените бюджетни ресурси в отбранителни способности. Рационализирането на управленските решения, съобразени със зависимостта „ресурси-способности-результати“ на основата на стратегическия, програмно-целевия подход и анализа „разходи-ефекти“ е водещо в мениджмънта на отбраната. В подкрепа на това са постигнатите резултати от научните изследвания в настоящата публикация. Изследван е стратегическият подход в управлението на ресурсите за сигурност и отбрана. Сигурността е разглеждана като стратегия и оттук е изследвана като управленска система с прилежащите ѝ елементи и широкообхватност. Акцентът е на отбранителната политика и реалната ѝ ресурсна осигуреност за постигане на целите на Въоръжените сили. На тази основа са изведени мястото и ролята на ресурсното управление на Въоръжените сили, чието проявление е Системата за управление развитието на Въоръжените сили. Хармонизираното функциониране на нейните подсистеми- „Система за необходимите оперативни способности“, „Интегрирана система за управление на ресурсите за отбрана“, „Система за отбранителна аквизиция“- е в отговор на изискванията за икономичното, ефективното и ефикасното трансформиране на ресурсите за сигурност и отбрана в отбранителни способности в подкрепа на тезата за взаимовръзката „ресурси-способности- резултати“.
--	--